

El castell durant la guerra de Successió i al segle XVIII

El castell durant la guerra de Successió (1702-1714)

En plena guerra, el castell va esdevenir de nou estratègic, i es coneixen contribucions forçoses en homes i diners, no solament dels habitants de Berga, sinó també de les Baronies Alta i Baixa de Gironella, per contribuir a la fortificació del castell, les autoritats del qual eren clarament austriacistes. Aquesta pressió fiscal i la progressiva adhesió dels berguedans a la causa de Felip V va provocar enfrontaments entre la vila i el castell, al cap i a la fi un episodi de la guerra civil que també va ser la guerra de Successió.

Coneixem poc del que va succeir a Berga i a la comarca durant aquest conflicte de conseqüències transcendents. Per un fragment d'una súplica que els regidors de Berga van adreçar al rei Lluís I, l'any 1724, sabem que l'any 1705 Berga estava sense cap protecció i el castell encomanat a un sol *Ajudant*. De totes maneres, la vila va resoldre de mantenir-se fidel al rei Felip i defensar-se dels partidaris de Carles III, proveint de queviures el castell, reparant la cisterna i omplint-la d'aigua, i formant-ne la guarnició amb els seus habitants. Van demanar auxili al governador de Montlluís, *monsieur Pertús*, que no els va poder ajudar, i van haver de cedir «*con inconsolable pena a la fuerza enemiga el día 23 de Septiembre*». (1)

A començament de gener de l'any 1707 havien estat presos berguedans partidaris de Felip V, acusats de preparar un atac al castell de Berga. Els intents es van repetir el mes de març de 1707,

i sembla que entre els felipistes berguedans es preparava un intent de prendre el castell per sorpresa i donar-ne possessió a les tropes franceses. La conjura va ser descoberta, i molts dels seus components van ser presos i altres van poder fugir travessant la frontera. (2) Encara el mes d'abril següent, i per la mateixa raó, Antoni Cortés, tinent coronel governador del castell de Berga, manava al batlle de Gironella, Francesc Palau, que prenguéssent cent homes del sometent, ataqués la casa del batlle de Cercs, Josep Gall, i detingués totes les persones que s'hi trobessin. (3) El gener de 1708, l'arxiduc Carles va ordenar ensorrar el convent de Santa Magdalena perquè no garantia la defensa del castell, pel fet que el convent era fora dels murs de la vila de Berga i que com que un devot de Berga oferia uns terrenys dins la muralla, el rei es faria càrrec del trasllat del convent, fet que es va produir el març del mateix any.

El domini que exercia el castell no afectava només Berga, sinó que s'estenia a tota la comarca, i així sabem que el juny de l'any 1710 els còsols de Gironella i Olvan van anar a Berga a veure el coronel del castell perquè els demanava que la Baronia Baixa de Gironella li enviés quinze homes i quinze més la Baronia Alta, suposem que per reforçar la guarnició. El febrer de l'any següent, el governador del castell tornava a demanar al cònsol de Gironella que enviés cinquanta «cavalcaures per anar a Cardona a cercar vi per lo Castell de Berga». I la setmana següent, el coronel reclamava al cònsol que entre Gironella, Casserres i

Olvan li enviessin 200 màrfegues per als seus soldats, ja que en cas contrari els faria allotjar en les cases d'aquests pobles. (4)

A partir de l'any 1713 disposem de molta més informació. Havent quedat Catalunya lluitant tota sola contra els exèrcits espanyol i francès, (5) els esdeveniments ja feien preveure la victòria del rei Borbó, i Berga es declarava obertament a favor d'aquell monarca. El dia 6 d'agost de 1713, els còsols berguedans van enviar un memorial al rei Felip explicant-li com s'havia produït i celebrat aquest fet, però pensant que potser aquell memorial no havia arribat a les mans del rei, perquè no n'havien obtingut resposta. El mes de novembre van decidir enviar-n'hi un altre, reproduint el text de l'anterior i que no em puc estar de copiar literalment: «*No pudo el fuego de nuestros corazones contenerse quando, ardiendo en deseos de reintegrarnos al suave y apacible dominio de nuestro legítimo Padre, Rey y Señor, el día 15 del pasado mes de julio con aclamacion publica por las calles y plazas se desbrocharonntos. pechos vitoreando a V. Magd. y á pesar del Castillo que nos domina con doze piezas de cañon y su guarnicion, arma en mano para defendernos hasta derramar la ultima gota de sangre en servicio de V. Magd., celebramos con jubilo la reintegración. El dia 17 enviamos Sindicos al Duque de Populi, Virrey y Cap. Gl. de V. Magd. para que nos acetara (como lo hizo) nuestra reintegración quando en el interim cargó tan contra nosotros la malicia de algunos vecinos, vasallos que son de Duque de Hizar que, levantandose armados contra nosotros, intentaron con mas de dos cientos hombres introducirse en el Castillo*

con viveres, amenazando nuestra mayor ruina en vidas y haciendas, como lo ejecutaron el dia 19; Pero advirtiendolo nosotros, les salimos a recibir con escopetas y fusiles y aunque el Castillo nos molestaba con cañonazos por las espaldas y los sediciosos por delante, les resetchamos con tanto valor que solos cinco hombres entraron en el Castillo, y luego estos capitularon les diessemos passo libre para bolverse, lo que hicimos para que no se amontonaran mas contra nosotros los sediciosos. Quedo el Castillo circunvalado de ntra. gente y el dia 21 lleo el Brigadier Don. Antonio Gandolfo con 350 hombres que, reforzados por nuestros Paisanos, se pusieron ante el Castillo con animo de asaltarle, lo que se ubiera ejecutado a no rendirse luego el Gobernador con su guarnicion. Apenas fue rendido el Castillo quando acudieron 150 voluntarios que venian para socorrerle, pasaron a las Villas de Casseras y Gironella, distantes de esta dos horas, y al tener noticia del rendimiento, determinaron bolverse; Pidieronnos los de Casseras ayuda, por los temores tenian no les quemaran y hurtaran y acudió nuestro Pueblo con tanta presteza y valor que, dando sobre ellos, les quito una carga de municiones y mataron a uno y, aunque se resistieron, les cargaron de suerte que les obligaron a huir con ignominia. Volvieron los nuestros y hasta ahora vamos alternando las guardias con los soldados para la defenza del Castillo y villa siempre con arma en la mano por la conservación de la plaça, tan importante por lo mucho paiz que cubre, oponiendonos á cualquier invasión que esos ladrones de voluntarios puedan hacer.

»*No dudamos, Señor, que el Duque de Populi ha informado de todo a V. Magd. pero como todas estas obras sean parto dichoso de nuestra devi-*

da fidelidad, nos ha parecido ser de nuestra obligación ponerlo con esta en noticia de V. Magd. esperando en su Paternal Amor lo tendrá todo por bien echo y que mereceremos terneros en su real memoria y grazia. Y aseguramos a V. Magd. que aunque la violencia pudo en estos ocho años terneros sujetos y oprimidos, pero nunca nuestros corazones, que effectuosamente rendidos, nunca han reconocido otro dueño que á V. Magd. para servirle con tantas veras hasta derramar quanta sangre tenemos, en credito de nuestra fidelidad.

defensar el «bonete» del castell, que era el lloc més compromès. I els de Berga, que tenien permís d'armes per concessió del duc de Berwich, no sols van defensar la seva vila i castell, sinó que durant molt de temps també van enviar guarnicions a Gironella i Montclar.(8)

Aquest devia ser l'últim fet d'armes que va viure el castell de Berga i, des de llavors, haurérem de parlar de les incidències i relacions, problemàtiques o avantatjoses segons els casos,

llers de Berga van haver de dictar un pregó per tal que els venedors locals l'acceptessin.(9) Aquestes tropes franceses van ser rellevades el setembre per un regiment de valons i una companyia del regiment Badajoz, que es van instal·lar al castell, però els seus oficials, de tinent en amunt, van ser allotjats en cases particulars. Perquè no fos tan oneros per a les famílies que hi tenien algun oficial, els consellers de Berga volien fer-los canviar de casa cada quinze dies, però alguns,

A força de foc i quan ja eren una hora lluny de Berga, van recuperar d'una partida de miquelets un ramat de bestiar que havien robat i que els berguedans guardaven per a la reserva del castell. Van proporcionar als generals del rei informació de la major importància sobre les partides enemigues i, com que aquestes omplien els camins, van acceptar a l'hospital de la vila els soldats malalts, perquè no els haguessin de traslladar a l'hospital militar de Cardona. Afegien, finalment, que alguns

«Ntro. Sr. prospere y guarde la real Persona de V. Magd. en su gracia como lo necesita la Cristiandad, y estos sus mas fieles vasallos deseamos desta su real Villa de Berga á 20 de 9bre. de 1713». (6)

En la súplica de què parlava, en el primer paràgraf, també expliquen que el dia 14 de juny de 1714 els sediciosos, en nombre de més de set mil —la xifra sembla una mica exagerada—, volien entrar a Berga fent foc continuat, però la defensa berguedana va ser tan ferma que es van haver de retirar amb pèrdues de més de 150 homes, entre morts i ferits. (7) Fan constar que fins i tot les dones van ajudar a la conservació de la plaça subministrant municions i vitualles, encara que fos en llocs ben perillosos. Passat l'atac, el brigadier Francisco Cano informava els de la vila que el bloqueig havia obligat a consumir totes les reserves del castell, i els berguedans hi van portar 136 quarteres de blat, que valia un dobló cada quartera, i es van fer càrrec de

El tractat de fortificació de l'anglès Juan Muller va ser una important obra de referència que va ser traduïda al castellà i editada per la impremta Piferrer de Barcelona l'any 1769. Constava de dos volums i una trentena de magnífiques làmines que il·lustraven els continguts organitzats per temes: tractats de construcció, arquitectura militar, arquitectura hidràulica i mapes.

que al llarg del segle XVIII els habitants de Berga van tenir amb la guarnició que els protegia, del que parlarem bàsicament en la continuació d'aquest article.

Les tropes del brigadier Gandolfo, que es van fer càrrec del castell el juliol de 1713, van venir de la Cerdanya i eren franceses, i com que acabaven d'arribar del seu país també era francesa la moneda que portaven. Això ja va crear el primer problema, perquè la gent d'aquí no en sabia el valor i no volia agafar-la. A l'agost d'aquell any, els conse-

llers de Berga van haver de dictar un pregó per tal que els venedors locals l'acceptessin.(9) Aquestes tropes franceses van ser rellevades el setembre per un regiment de valons i una companyia del regiment Badajoz, que es van instal·lar al castell, però els seus oficials, de tinent en amunt, van ser allotjats en cases particulars. Perquè no fos tan oneros per a les famílies que hi tenien algun oficial, els consellers de Berga volien fer-los canviar de casa cada quinze dies, però alguns,

un cop instal·lats, ja no es van voler moure del lloc on s'estaven. A més, per al manteniment del governador, la vegueria de Berga i les baronies de Gironella i la Portella havien de pagar un dobló d'or diari.(10) Per tal d'obtenir un alleujament en els impostos que els demanaven, en una data no determinada de l'any 1714, els consellers de Berga van fer un memorial detallant com havien contribuït al servei del rei i deien: com que la guarnició de la plaça només era de dues companyies del regiment d'Ambers, comandats per Carlos Vandernot, fins que es van rebre reforços, la vila va organitzar dues companyies amb els seus oficials que, entre tots, sumaven més de 320 homes. D'acord amb el governador militar, van fer-se càrrec de les guàrdies a les muralles, portes i altres llocs necessaris. Van organitzar destacaments contra els lladres, facinerosos i miquelets del país, a alguns dels quals van apressar.

veïns, que servien de correu per al reial servei, havien estat morts pels facinerosos. Tot això Berga ho feia gustosa i per fidelitat al rei legítim, però demanaven que se'ls tingués en compte a l'hora de pagar contribucions.(11)

I encara en un altre memorial d'aquella època fan constar que la vila havia després 500 lliures en la reparació dels quaters i magatzems del castell, sense comptar el treball fet pels berguedans, que s'oferiren lliurement per ajudar-hi.(12)

A l'octubre de 1714, els consellers de Berga, assabentats que Francisco Cano, el governador del castell i de la vila, havia rebut ordres del Capità General perquè marxés cap a Lleida amb el seu regiment d'Ostende, escrivien a l'autoritat superior dient que tenien un gran sentiment per la marxa d'aquest governador «con quien tan hermanados viviamos, siempre con quietud y paz con el y con todo el Regto», i demanaven que li permetés de quedar-se i,

aprofitant l'avinentesa, també demanaven que els alleugerís «*de la mucha carga lleva este pueblo en los alojamientos que tantos meses ha sustiene a dos batallones de Napoles, uno de Zamora y el Regto de Ostende [...]*» (13)

I després de la guerra, la repressió

La victòria militar va donar a Felip V l'oportunitat d'aplicar el dret de conquesta sobre els regnes rebels i els seus habitants, i també aplicar un nou concepte en les relacions polítiques: el concepte absolutista del poder que li va permetre alterar o mantenir les lleis i governar com la resta de monarques absolutistes del seu temps. Els decrets de Nova Planta (Aragó i València 1707, Catalunya i Mallorca 1716) van imposar les institucions castellanes, tradicionalment dèbils davant l'absolutisme del rei i, fins i tot, algunes de noves que el van reforçar encara més. Una altra de les principals conseqüències del decret de Nova Planta va ser, també, la militarització de Catalunya. El capità general era el vèrtex de la piràmide jeràrquica militar, i la base de l'administració política i militar residia en els corregidors, que assumien la comandància militar de les guarnicions escampades pels seus corregiments. L'exèrcit es va convertir en un poderós instrument de control públic.

S'ha calculat que finalitzada la guerra de Successió, Catalunya va quedar ocupada per uns 30.000 soldats destinats a vigilar el territori i perseguir les partides d'insurrectes, un imponent exèrcit d'ocupació equivalent a un soldat per a cada vint-i-cinc o trenta habitants, xifra tres vegades superior a la que es detecta en altres territoris de la Península. La distribució d'aquest exèrcit d'ocupació s'estructurava a partir de les places fortes i els llocs estratègics del territori català, que segons el criteri de l'Estat major borbònic havien de tenir guarnicions permanents. Aquest desplegament militar no solament havia de servir per assegurar la submissió i la pacificació del país, sinó també per configurar una xarxa de co-

mandament militar subordinada a la figura del capità general, que es va convertir en la màxima autoritat borbònica a Catalunya. Barcelona concentrava el major nombre de forces militars permanents i, segons els documents de l'època, era la primera plaça de guerra d'Espanya, amb el castell de Montjuïc, la foneria d'artilleria de les Drassanes i la Ciutadella.

La militarització del territori va anar acompanyada d'una intensa activitat constructora, precedida inicialment per una de destructora, la pròpia guerra i les instruccions i plans de les autoritats borbòniques, que fins i tot van projectar, però no executar, destruir masies i obligar els pagesos a viure a l'interior dels recintes urbans. Aquests projectes no es van portar a terme, però evidencien el caràcter eminentment rural de la revolta i l'extracció social dels sediciosos. (14)

La militarització del país va comportar problemes afegits, derivats del reclutament de soldats i del seu allotjament. Quant al reclutament, l'exèrcit havia tingut sempre dificultats per reclutar tropes, ja que el Principat estava exempt del sistema de quintes obligatòries. Les autoritats estaven acostumades a buscar el nombre d'homes que reclamaven les autoritats militars

Soldats borbònics en plena acció militar. ARXIU ARB

entre els voluntaris i, quan no n'hi havia prou amb aquests, es mobilitzaven homes obligatòriament. Amb tot es reconeixia als mobilitzats el dret de pagar un substitut per no haver d'ingressar a l'exèrcit.

Preveient les dificultats, i també la poca oportunitat de reclutar una població majorment enemiga, el sistema de reclutament castellà no es va introduir a Catalunya fins al 1770, i consistia en sortejar els futurs soldats entre la població masculina de disset a trenta anys. Un de cada cinc homes, el quinto, havia de fer el servei militar per un període de sis a vuit anys. Aquest sistema va provocar un gran descontentament entre les classes populars urbanes —a les zones rurals era molt més fàcil trobar sistemes enginyosos per escapar-se de la quinta—, que l'any 1773 van esclatar en revolta a Barcelona. L'avalot de les quintes va aconseguir mantenir el sistema de les substitucions.

Quant als allotjaments, la situació era molt més complexa. La tropa s'instal·lava setmanes o mesos, si convenia, en les cases dels pobles. A Valls, per exemple,

una vila amb 656 famílies, va haver d'allotjar més de 600 soldats l'any 1728. El tradicional sistema d'allotjament dels oficials en cases particulars propi del segle XVII es va substituir progressivament amb la construcció de pavellons per a oficials, les despeses de construcció dels quals anaven a càrrec dels ajuntaments. Fins ben entrat el segle XVIII, diferents poblacions catalanes havien de pagar per a l'allotjament dels soldats quan la tropa transitava pel país.

Les normes que Felip V havia tramés a Castel Rodrigo, el 2 de juliol de 1715, eren ben clares, i cobrien tots els detalls, ja que fixaven: «*Aposento, Cama con sábanas, mantay Almohadas u, travesero, la Mesa y Manteles que tuviere el Patrón, para Comer en ellos, Jarro para beber, asiento en la Chimenea, Cocina para calentarse, lugar al fuego, y olla para guisar la Comida, y vela u, Candel para alumbrarse en las horas regulares, sin que puedan pedir otra cosa a los Patrones*». (15)

Les tropes estaven escampades per totes les capitals de corregiments del país, però també n'hi havien en les importants fortificacions d'altres ciutats, com la Seu d'Urgell, Berga, Cardona, Hostalric, Roses i Castell-lléu (Vall d'Aran). Hi havia hospitals militars a Tarragona, Tortosa, Lleida, Cardona, la Seu d'Urgell, Roses, Vic i Hostalric, i es fabricaven fusells a Igualada i Ripoll. La Ciutadella de Barcelona, que amb 35.000 m² tenia dues casernes, magatzems i una església, era el principal símbol d'aquesta ocupació. Es va començar a construir l'any 1715 sota la direcció de l'enginyer militar Jorge Próspero de Verboom després d'ensorrar unes nou-centes cases del barri de Ribera, un dels més populars de Barcelona. La ciutat va haver de pagar les obres de la nova fortalesa, que més que protegir els ciutadans de Barcelona els vigilava i els reprimia quan calia. Per tot això va ser durant molts anys símbol de l'ocupació borbònica.

La pressió de l'exèrcit sobre el Principat va anar disminuint poc a poc. L'any 1722 la relació de tropes era de 42 batallons d'infanteria, 21 esquadrons de cavalleria i 18 esquadrons de

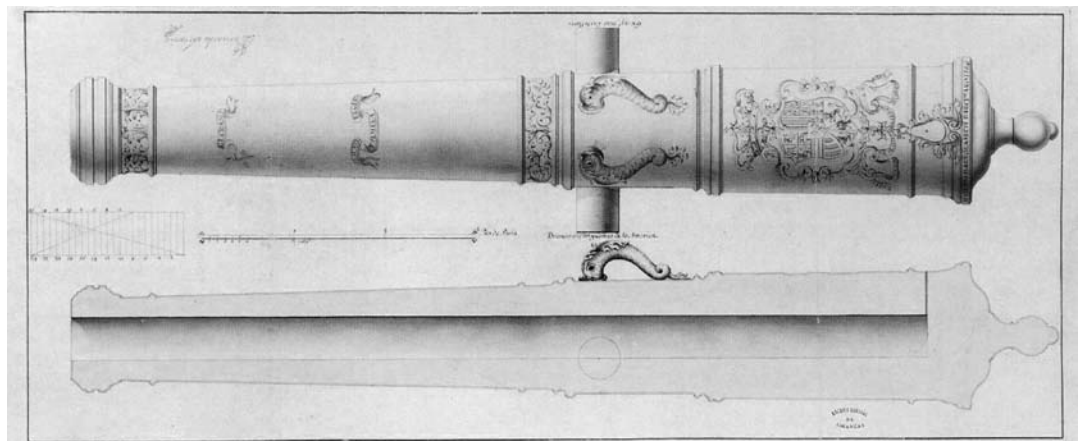
dragons. José Contamina, comissari ordenador de l'exèrcit, havia efectuat entre els anys 1720 i 1726 una exhaustiva relació de les cases que hi havia a Catalunya: Barcelona en tenia 4.382 i una població que s'estimava a l'entorn de 21.920 habitants; sis-centes d'aquestes cases allotjaven oficials de l'exèrcit. Les tropes dels vuit batallons, tres esquadrons, dos-cents artillers i els oficials de les sis-centes cases farien un total d'uns sis mil soldats, que representaven el 28% de la població de Barcelona.

La relació de tropes de la resta del Principat era:

- Girona: quatre batallons d'infanteria i un esquadró de cavalleria
- Roses: un batalló d'infanteria
- Hostalric: un batalló d'infanteria
- Figueres: un esquadró de cavalleria
- Torroella de Montgrí: un batalló de cavalleria
- Tarragona: dos batallons d'infanteria i un esquadró de cavalleria
- Valls: un batalló d'infanteria
- Reus: un batalló d'infanteria
- Vilanova: dos esquadrons de cavalleria
- Tortosa: dos batallons d'infanteria i un esquadró de cavalleria
- Lleida: dos batallons d'infanteria i un esquadró de cavalleria
- Balaguer: un batalló d'infanteria i un esquadró de cavalleria
- La Seu d'Urgell: un batalló d'infanteria
- Puigcerdà: un batalló d'infanteria i un esquadró de cavalleria
- Vic: un batalló d'infanteria i dos esquadrons de cavalleria
- Olot: dos esquadrons de cavalleria
- Berga: un batalló d'infanteria i una companyia de cavalleria
- Cardona: un batalló d'infanteria i una companyia de cavalleria
- Manresa: un batalló d'infanteria i dues companyies de cavalleria
- Moià: un esquadró de cavalleria
- Castellterçol: un esquadró de cavalleria
- Santpedor: un batalló de cavalleria
- Sallent: un batalló de cavalleria

- Vilafranca: un batalló d'infanteria i un esquadró de cavalleria
- El Vendrell: un esquadró de cavalleria
- Igualada: una companyia d'infanteria i un esquadró de cavalleria
- Piera: una companyia d'infanteria i una companyia de cavalleria
- Esparreguera: una companyia d'infanteria i una de cavalleria

Dibuix d'un canó de bronze del segle XVIII. ARXIU ARB

- Mataró: un batalló d'infanteria i dues companyies de cavalleria
- Granollers: tres esquadrons de cavalleria

Les conseqüències de la guerra al Berguedà

Al'arxiu de l'Institut de Historia y Cultura Militar de Madrid (16) es conserva un document anònim en francès que, probablement redactat per un militar borbònic, repassa la situació de les fortificacions de la vegueria de Manresa i la sotsvegueria de Berga l'any 1715. Per la importància de la informació que proporciona, creiem que val la pena traduir-lo i transcriure'l, perquè informa de la valoració que fa l'exèrcit borbònic de les principals fortaleses berguedanes i la seva situació un cop finalitzada la guerra. També de tot el que cal ensorrar, la qual cosa permet fer una excel·lent radiografia del que es va perdre durant la guerra i sobretot durant la postguerra.

La sotsvegueria de Berga

Bagà

«És la principal vila de la Baronia dins la sotsvegueria de Berga. Pertany conjuntament al duc d'Alba i al marquès d'Aitona. Situada a l'esquerra del Llobregat [hauria de dir Bastareny]. El seu recinte amb el castell situat a la part alta conté 140 cases. La muralla té de 4 a 5 toises [antiga mesura francesa de longitud, a redós de 1,949 m] d'alçada i de 3 a 4 peus de gruix. El Raval del costat de Berga consta de 103 cases, que en total fan 243.

resa, la distància de la qual és de nou hores de camí i pertanyent al Rei. Està encerclada per una muralla i el castell. Té diverses torres quadrades, la major part de les quals igualment com la muralla són de tàpia i en part en ruïnes. Conté un cos de casernes que arriben fins a la porta de la Magdalena, on s'allotgen 150 soldats d'infanteria; arreglades podrien allotjar mig batalló. Aquest recinte conté també 500 cases i uns 2.000 habitants; una parròquia servida per 32 beneficiats inclòs el rector; dos convents de religiosos, el de Sant

»Entre la vila i el Bastareny hi ha els horts que es reguen a través d'un canal que forneix una bona quantitat d'aigua. Entre la vila i el Raval hi ha una rasa que ve de les muntanyes [Torrent de Paller], d'una amplada de 12 peus i de 9 o 10 de profunditat. Aquesta vila té 2 torres rodones i 5 de quadrades; 2 portes principals i 3 poternes [porta petita que dona al vall]. Els 800 habitants es dediquen a l'agricultura i a l'artesania. Només hi ha 2 prohoms i una parròquia servida per un rector i 14 preveres. La terra produeix unes 3.000 quarteres de gra anuals. Com que està voltada de muntanyes no és de cap utilitat militar. Cal ensorrar les torres i les portes a fi de conservar les cases que estan molt atapeïdes dintre el recinte.

»El castell que és a la part més alta, ja en ruïnes, cal enderrocar-lo totalment per poder entrar lliurement a la vila.»

Berga

«Berga és la principal vila d'una de les dues sotsvegues de Man-

Francisc amb 24 frares, i el de la Mercè amb 4. Només hi ha 8 prohoms; els altres habitants són comerciants, artesans i pagesos. Hi ha aigua abundant provinent de fonts; si es fa un forat al sòl de dos peus de fondària també en surt bona quantitat.

»Aquesta vila està situada a la costa d'una muntanya, a un quart d'hora escàs al recte del riu Llobregat. El seu castell és al cim d'un turó, de difícil accés des de la vila i del costat de les altes muntanyes de Ntra. Sra. de Queralt, que són a la seva esquerra. Un gran barranc per on passa sempre aigua separa la cadena de muntanyes que segueixen a la dreta.

»Aquest castell és molt llarg si el comparem amb la seva amplada i a més és descobert, cosa que el fa accessible des de les muntanyes de darrere. Hi ha dos baluards de maçoneria més avançats, amb fosses que al mateix temps serveixen de camí cobert. Són exposats a ser conquerits si fossin atacats a causa de l'alçada que les domina i de la gran distància que són situades del castell; si fossin

conquerits seria d'aquest indret des d'on es podria atacar més bé el castell; a més hi manquen casernes, arsenals, magatzems, canons, i les armes que hi ha són molt dolentes. Només hi ha una església antiga que ha de servir per tot; la seva coberta serveix de plataforma, i els seus murs de barrera. A més hi ha una casa anomenada del Governador que serveix per als oficials que estan de guàrdia. Conté una cisterna on hi ha poca aigua.

»Tot i que aquesta vila i el seu castell estan mal situats són de gran importància en relació Puigcerdà que és l'única entrada a Catalunya per aquesta banda, i encara que algun exèrcit hi volgués penetrar hi empraria molt temps, molt treball i despeses, ja que necessitaria canons per conquerir el castell, tot i que podria entrar pel darrere o pel Segre, o per Camprodon; en aquest cas no inquietaria un exèrcit.»

Blancafort

«És una torre quadrada que pertany a la marquesa de Gironella. Situada a les muntanyes, a una hora i mitja de Berga, a la dreta del Llobregat. Hi viu una família pobra. No es pot utilitzar per ser petita i a una hora i mitja lluny del camí principal; però en ser entre boscos i muntanyes podria servir de refugi als lladres. Per tant, cal ensorrar-la.»

Casserres

«És una petita vila de 90 cases i prop de 400 habitants. Pertany a D. Josep Marimon; situada a una hora i mitja de Berga, i a un quart d'hora a la dreta del Llobregat; d'una part sobre una costa, i de l'altra sobre una bella esplanada. El castell no és res més que una casa ordinària en mal estat, bastida prop de la parròquia; però hi ha una torre que domina tota la plana. És de 5 a 6 *toises* d'alçada i de 2 de costat. Només hi ha les parets i els sostres. Cal abaixar aquesta torre a l'alçada de les parets de la casa.

Castell Fraumir

«Fou una torre dels moros. A cinc hores de Berga, a les muntanyes, a l'esquerra del Llobregat.»

Castellar de n'Hug

«És un vilatge de 28 a 30 cases, en part abandonada pels seus habitants.

»El castell va ser destruït pels francesos el 1678. La torre de n'Hug que pertany a D. Solanell és d'una alçada de 4 a 5 *toises* i 2 de costat. Està situada entre la torre de Guardiola i les altes muntanyes de la dreta del Llobregat, a una hora de Bagà, enmig d'un pla, als peus d'aquesta torre. Hi ha una casa habitada per 9 persones. Com que aquesta torre es comunica amb la de Guardiola cal ensorrar-la.»

Gironella

«És una petita vila que pertany a D. Miquel d'Agulló i Pinós, marquès de dita vila. Està situada a l'esquerra del Llobregat i a la dreta de la riera de Gironella.

»De la banda dels conreus està tancada per una bona muralla i quatre torres quadrades, amb una espècie de camí cobert format de paret seca. Del costat del Llobregat, tancada pel castell que té una espècie de torre bastida sobre un penya-segat, i del costat de la riera per una muralla, sobre la qual s'han edificat diverses cases. Hi ha 2 portes, la de Berga, al costat dels conreus, amb una espècie de baluard quadrat de maçoneria que la cobreix; i la del Llobregat desemboca al pont de maçoneria que és sobre el riu. Dintre el recinte hi ha l'església parroquial servida per un rector i tres preveres, 72 cases i uns 250 habitants. La major part són pagesos pobres que recullen unes 800 quarteres de sègol i 30 càrregues de vi cada any. El castell que forma part del recinte de la vila és a tres quarts d'hora del camí ral de Berga a Vic, i a una hora del de Manresa a Berga. Tot i que només hi ha una torre, té bones muralles. Durant el darrer setge de Barcelona, els miquelets van cremar l'estructura de fusta fent saltar una cantonada, i un cop a dintre empresonaren els 30 minyons que feien guàrdia.

»Com que les principals cases són construïdes i recolzades a la muralla, només es poden ensorrar les torres i les dues portes, ja que cal conservar els habitatges; s'ha d'ensorrar la torre del castell.»

Guardiola

«El castell de Guardiola pertany a la vila de Berga, i està situat sobre un turó a l'aiguabarreig del Llobregat amb el riu de Saldes. És a tres quarts d'hora de Bagà. Aquest castell el van ensorrar els francesos el 1678. Encara hi resta part d'una torre quadrada a la part més alta del turó. Cal ensorrar-lo completament ja que hi passa el camí de Berga a Bagà que és un congost, i només amb 12 homes es podria aturar l'atac d'un exèrcit que vingués de la part de Bagà. Als peus d'aquest castell, a la riba dreta de dit riu hi ha dues cases on hi habiten cinc o sis persones pobres.»

L'Espunyola

«El castell de l'Espunyola, a una hora i mitja de Berga, a l'esquerra del camí de Cardona, a l'abast d'un tret de fusell de dit camí, està situat sobre un turó de roca. Pertany a D. Josep Tamarit, domiciliat a Perpinyà. Hi ha una torre quadrada de 6 a 7 *toises* d'alçada, de 5, 4, 3 peus de gruix, i 12 peus de llarg, d'un costat, i 9 de l'altre. Hi ha una plataforma i una capella per la banda de Berga, i una altra plataforma per la banda de Cardona; aquesta darrera és en forma de baluard; l'un i l'altre capaç d'allotjar un canó. La part davantera d'aquest castell està tancada per una bona muralla que té un ampit, una banquetta de tir i una espitllera; tot plegat és de maçoneria. L'estructura, però sobretot el terra, és molt dolenta. A l'interior hi ha una cisterna que conté a redós de 200 càntirs d'aigua. Cal ensorrar la torre, les plataformes, la muralla i tapiar les obertures.»

La Pobla de Lillet

«És una petita vila a la riba esquerra del Llobregat, a 2 hores de Bagà anant a Puigcerdà. El seu recinte del costat de la riba és format per les mateixes cases, i del costat dels conreus és emmurallat i té algunes torres com la de Bagà. Té cinc portes i conté unes 200 cases, els habitants de la qual són pagesos i miserables.

»Com que no pot servir per a res a causa de les muntanyes que l'envolten i que la tanquen completament, cal fer el mateix que a

Bagà [o sigui, ensorrar muralles i torres].»

La Quar

«És una ermita anomenada Nostra Senyora de la Quar. Situada sobre una muntanya alta en forma de pa de sucre, on es troba un gran pla i on només s'hi pot pujar per un sol camí. Serveix per dir la missa als pagesos de les masies que l'envolten. Va servir de trobada dels miquelets. Cal deixar l'ermita perquè no afecta d'inexpugnabilitat de la muntanya.»

Casa Vilalta de Merlès

«És una casa forta quadrada amb dues garites i tres rengles d'espitlleres. Situada a l'esquerra del camí de Vic a Berga, a tres hores de Sallent. Pertany a Josep Vilalta, pagès. Sempre hi habiten 17 o 18 persones. Cal suprimir les garites i tapar les espitlleres, i per donar llum a les habitacions s'ha permès al propietari que faci finestres, això és, una per habitació, i totes al costat contrari del camí.

»El molí de Vilalta pertany al mateix propietari, a un tret de fusell de dita casa. També es pot dir fort, tant a causa de la riera del mateix nom d'un costat, de les dues basses d'aigua de l'altra, com de les garites i les espitlleres que hi ha.

»Cal obligar el propietari de fer en aquest molí el mateix que a la casa.»

Saldes

«Saldes és una vila d'unes 50 cases, de la qual alguns veïns n'han marxat. El castell va ser arrasat pels francesos el 1678.»

Complementa aquesta informació un document que resumeix la llista de castells i fortificacions berguedanes que s'han d'ensorrar per ordre de Castel Rodrigo el 1715:

«*Paraxes que se deven Demoler:*

»*Gironella. Es de la Marquesa de este Nombre. El Castillo era fuerte, pero esta demolido por los Voluntarios, el Lugar es Zerrado, combiene abrirle en dos, ô, tres partes, en los Paraxes que no hay casas.*

»*Hermita de Ntra. Sra. De la Cor, que esta 3 horas de Verga. Esta hermita consiste en la Capilla y casita situada en lo alto de la montaña, la*

mitad Escarpado, y la otra Zerrado de un recinto de Muralla, el qual se deve derivar.

»Casa de Juan Puxes, esta cassa està situada arriba de la Puerte de Bureig se necesita abrir abertura a la parte que mira al mismo Lugar de Bureig [que sens dubte es tracta de la casa de Periques].

»Paraxes que se deven conservar.

»No ay ninguno.

»Paraxes que estàn ya demolidos:

»No hay ninguno.» (17)

El cas de Berga

Les poblacions que durant la guerra s'havien mostrat proclius o partidàries de la dinastia borbònica, com Cervera, Centelles o Manlleu, van ser recompensades amb l'exempció de la dura càrrega dels allotjaments com a premi a la seva fidelitat. Berga, considerada plaça militar per la importància del castell, li va tocar aguantar però els problemes de l'allotjament de les tropes i la reconstrucció del castell. La documentació també demostra fins a quin punt van ser difícils les relacions entre el castell i la vila al llarg de tot el segle XVIII.

El 9 de desembre de 1714, els regidors de Berga van denunciar les irregularitats i el tracte prepotent de Francisco Pablo Refargue, governador del castell de Berga, el comportament del qual va ser expressament desautoritzat per la Reial Junta «[el gobernador] se quiere mezclar e intrometerse en todas las dependencias de justicia, assí civiles como criminales de los paisanos, como en lo político dellos, y mandarlo todo absolutamente, de forma que llegó a impedir que los concellers y demás oficiales del común de aquella villa nombrados para el gobierno Della por el Príncipe T'Serclaes, no tomasen el possessom ni exerziessen, sin embargo de los despachos que se le mostraron, diciendo que allá no había de haver otro que mandare sino él. Con conminación de que si lo executaven los pondría presos y castigaría».

A principi de l'any 1715, Francisco Pablo Refargue, comandant militar de Berga, informava els seus superiors que «el pueblo de Berga avía concertado una especie de rebelión para eximirse de pagar las contribuciones que se les habían impuesto por orden del Rey, alegando que semejantes contribuciones no

correspondían a la fidelidad que ellos avían manifestado, [y] no puedo dexar de suplicar a V.S. que se sirva representar a S.M. que este pueblo de la villa de Berga no puede en adelante soportar las imposiciones de que están cargados, por aver perdido [...] dos cosechas, no teniendo ellos otras haziendas y comercio, pues comienzan ya a abandonar sus casas, ysu esta miseria se aumenta quedará en breve la villa mucho desierta, lo que fuera muy perjudicial al servicio de S.M.».

Certament que els berguedans devien esperar molt més de les noves autoritats, tot i que els documents semblen confirmar que van gaudir del favoritisme en el repartiment del cadastre com les aplicades a poblacions com ara Berga, Centelles, Cervera, Manlleu, Tagamanent i Aiguafreda, sobre les quals la Reial Audiència afirmava «tener por muy cierto que han de merecer de la benignidad y clemencia de V. Magd [la condonación] de las cantidades expresadas». Així es desprèn de la lectura del pamflet imprès a

Document de confirmació del privilegi d'armes signat l'11 de desembre de 1775 a Barcelona pel president de la Reial Audiència, Felipe de Cabanes, senyor de Luttange. FOTO LUIGI

la impremta de Josep Teixidor de Barcelona l'any 1714 i que, amb el llarg títol de *Manifestacion de muchos y relevantes servicios con que la Real Villa de Berga ha servido a la sacra, catolica y Real Magestad de su legitimo y señor Don Felipe Quinto (que Dios Guarde)*(18) van fer arribar al nou monarca.

Però com sempre, alguns hi van guanyar, i de valent. Una colla significativa de botiflers manresans s'havien refugiat a Berga durant l'última fase de la guerra, a partir de l'any 1713. Aquests manresans, amenaçats de mort, van formar un petit i atapeït grup amb les forces franceses, que els degueren arribar de Puigcerdà. Eren els consellers Jacint Torres de Bages, el negociant Josep So-

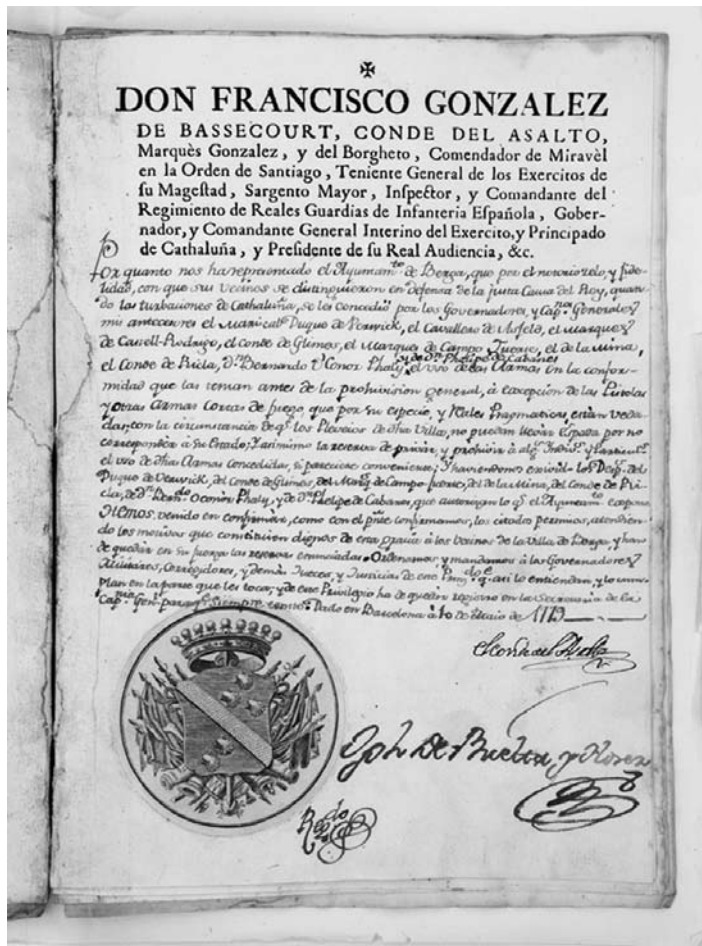
ler, de la Plana, i l'escrivà Joan Pujol, que havia socorregut amb el seu propi peculí els presoners de Manresa, en temps de l'Arxiduc. Més tard van aspirar i van obtenir de Felip V una regidoria perpètua a l'Ajuntament de Manresa. També va ser elegit Joan Pou i de Pastor, un dels portantveus de la resolució borbònica a la vila de Berga, de la qual era natural i veí. Felip V va voler recompensar-lo amb una regidoria de Manresa, tenint en compte, tot i que no n'era habitant, que amb la nova divisió dels corregiments, les antigues sotsvegueries del Berguedà i el Lluçanès quedaven acoblades a la circumscripció de Manresa.

I després de la guerra

El juliol de 1715, quan la situació del país començava a normalitzar-se, l'intendent general José Patiño comunicava als consellers de Berga (aquell any ho eren Josep Pastor i Descallar, Joan Rou i de Pastor, Francesc Obiols i Bernat Roca) que busquessin una casa adequada perquè servís d'allotjament estable al governador militar de la plaça, que en aquell moment era Francisco Pablo de Fargas. Els consellers es van fixar en una casa, propietat de Francesc Junyent i de Vergós, marquès del castell de Meià, que estava situada davant de l'església de Sant Joan (el palau dels Peguera), però, no sé si com a conseqüència de la guerra o per quina raó, es trobava en molt males condicions. De fet, mirant el llistat de les obres que calia fer-hi, fa la impressió que estava mig enrunada. Les obres es van treure a subhasta pública i es van adjudicar per 1.160 lliures i 10 sous al mestre de cases berguedà Josep Rollant, que va contractar per ajudar-lo Joan Traginer i Josep Puig, també paletes, i el fuster Francesc Pla. L'import d'aquestes obres l'havia de pagar la vila de Berga, però podia descomptar-s'ho d'un impost creat de nou, anomenat quinquenades.(19)

El novembre de l'any 1718, el governador militar feia saber als regidors de Berga (ja havien estat suprimits els consellers) que, segons una disposició del Capità General, les viles que tenien concedits emoluments(20) estaven

Portada de l'imprès que els consellers de la vila de Berga van fer arribar a Felip V el 1714, en el qual es ressenyava una llarga llista d'accions que testimoniaven la fidelitat de la vila vers el nou monarca. Un exemplar es conserva a les carpetes que contenen documentació del Museu de Berga i que estan custodiades a l'Arxiu Comarcal de Berga. Es coneix una altra còpia que forma part de la col·lecció dels Fullets Bonsoms, conservada a la Biblioteca de Catalunya juntament amb una gran quantitat d'altres fullets historicopolítics dels segles XVI al XIX, col·leccionats per Isidre Bonsoms i custodiats des de l'any 1910 a l'esmentada biblioteca.

obligades a donar quarters per als soldats i magatzems per als grans i, per tant, volia que en construïssin de nous al castell. Els berguedans van demanar un estudi del que costarien les obres que els demanaven, i l'enginyer encarregat les va valorar en uns dos mil doblons. Esverats per aquesta important suma, van recórrer al Capità General fent constar que el que recollien dels emoluments eren quantitats molt petites i que ja servien per pagar altres coses del reial servei, a part que Berga ja disposava de quarters per a la tropa i magatzems per guardar-hi els seus grans. I afegien que, en cas d'haver-ne de fer de nous, s'hi hauria d'implicar tota la sotsvegueria, perquè era costum de sempre que els altres pobles també contribuïssin a les obres del castell. (21) Sembla que se'n van sortir sense construir-ne de nous.

Un fet ben greu va succeir el dia 22 de gener de 1719. Ma Teresa Farriol, muller de Joan Farriol, traginer de Berga, va comparèixer a casa del notari Josep Altarriba i va denunciar sota jurament que, cap a les tres de la

tarda, quan era a la plaça Major venent queviures, un soldat de la guarnició pertanyent al regiment d'Infanteria d'Alsàcia se li havia acostat pel darrere, l'havia agafada pel cap i, en girar-se, li havia fet un petó. Ella, enfadada, li havia tirat un bol i algunes pedres que va trobar a mà, i el soldat, potser no adonant-se que la dona estava prenyada, li havia donat puntades de peu i un cop a la cara, a la qual encara tenia un morat sota l'ull esquerre, i li havia fet sagnar el nas. Ho van confirmar com a testimoni Josep Prat, confiter, Francesc Corsell, plater, Marià Gemmi, veler, Josep Xicart, teixidor, i Gerònima, vídua de Nicolau Berenguer, traginer. Un altre escrit del mateix dia continua dient que ja feia alguns dies uns soldats d'aquest regiment havien donat una bufetada a una noia de pares molt honrats i havien comès altres desordres, i, confiant que s'esmenessin havien tolerat que els traslladessin a Cardona, com a càstig. El que aquell dia va maltractar la Ma Teresa es va refugiar en una església i, en el moment de redactar l'ofici dirigit al governador militar perquè hi

posés remei encara hi era, custodiat per un altre soldat que l'havia de dur pres a la caserna quan sortís del lloc sagrat. (22)

Ja hem vist en un paràgraf anterior que, per la poca seguretat dels camins, molts dels quals encara estaven controlats per sometents partidaris de Carles III, els consellers de Berga es van avenir a acollir en el seu hospital els soldats de la guarnició que queien malalts. A cada un d'aquests soldats se'ls donava un ral diari per al seu manteniment i se'ls pagaven les despeses ocasionades per medicines, metges i cirurgians, el que representava una important quantitat. Com que cap al 1720 les coses ja havien canviat, els regidors de Berga escrivien el Superintendent General de Catalunya i li demanaven que, en endavant, els soldats malalts fossin traslladats a Cardona, on tenien hospital militar, ja que el de Berga «se halla muy reducido de quartos y muy pobre de ropas [...]». Els contestaven que, si l'estat del malalt ho permetia, els traslladessin a Cardona. (23)

A la tardor d'aquell mateix any, els regidors de Berga es di-

rigien al governador de la plaça, el coronel Cornelio Odriscol, i li demanaven que ell o el Sergent Major marquessin novament les cases que consideressin prou aptes per allotjar els oficials de la guarnició, i això per dues raons: primer, perquè no fossin sempre les mateixes famílies les afeixugades amb la càrrega dels oficials hostatjats a casa seva i, en segon lloc, perquè alguns oficials es queixaven que les cases on estaven allotjats no eren adequades a la seva graduació. També hi havia raons entre els militars i els vilatans per foteses, com si havien de ser de cera o de sèu les espelmes que, pagant la vila, es destinaven als diferents cossos de guàrdia on hi hagués un oficial. (24) Per un altre document de l'època sabem que Ana, la muller del governador Odriscol, ja era vídua el gener de 1721, el que sembla indicar que ell va morir a Berga a finals de 1720 o molt al començament d'aquell any.

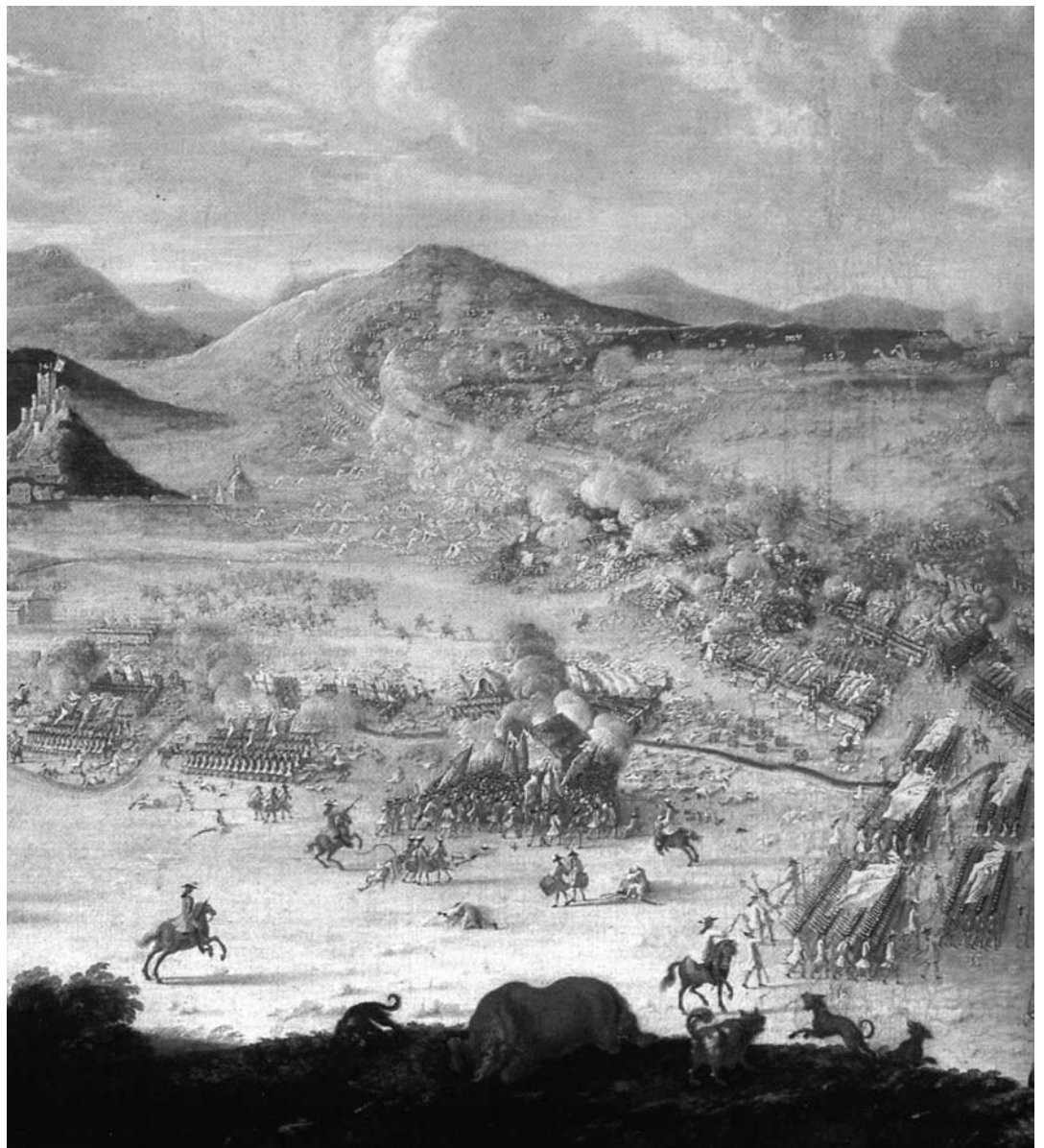
El nou governador devia arribar amb moltes exigències, i els regidors de Berga li feien saber que, segons una ordre de l'Intendent General, en tot l'any no li havien de donar més enllà del sou corresponent a un mes de la seva graduació, i que tingués en compte que, a part dels diners que li donaven, la vila li deixava «dos camillas, dos camas de pie de gato, tres camas de bancos, siete gergones, cinco colchones, ocho savanas, seis almoadas, ocho mantas, ropa de mesa la que sea menester y los demas trastes como son mesa, banco, sillas y todos los trastes necesarios para la cocina, como se dejaba a los pasados Gobernadores, un caldero grande, un brasero con sus caxas, leña y paja sin limite, la que ha avido menester. A mas de esto, ha tenido al Castillo abasto de pan, vino, carne, azeite, aguardiente y demas vendible en perjuicio grande de los emolumentos de la villa, arrendandolo el G[obernador] por un tanto todos los dias, que importa al año una buena summa». (25)

A la tardor de l'any 1723, l'allotjament dels oficials tornava a tenir preocupats els regidors de Berga, ja que alguns d'aquests estaven instal·lats amb tota la família i, en altres casos, alguns oficials decidien viure junts en el mateix domicili. Per solucionar-ho, els regidors van acordar

allotjar-los en cases deshabitades de la vila, però llavors va sorgir un altre problema: qui havia de subministrar-los la llenya que gastaven? L'exèrcit o la vila? Com era normal en aquests casos, va acabar pagant la vila. Un altre aspecte del mateix problema era que algunes persones de Berga estaven franques d'allotjaments pel seu càrrec i altres tenien privilegi de no allotjar a les seves cases, encara que ells no hi visquessin i les tinguessin llogades. El síndic de Berga demanava que aquests llogaters havien de contribuir d'alguna manera, almenys amb roba, matalassos, llits, llum o altres utensilis, per ajudar altres particulars que patien a casa seva l'estada d'oficials casats i amb família nombrosa. La superioritat els contestava que podien fer-ho.(26)

Però com que totes les coses tenen diferents punts de vista, Josep de Viladomar i de Foix es va sentir perjudicat per aquesta decisió i va informar que, en virtut d'una ordre del Príncep Pio,(27) de la qual va mostrar una còpia, estava lliure d'allotjaments en les dues cases que tenia a Berga i es queixava als regidors perquè li havien posat allotjats, oi més que una de les cases estava ocupada per un sacerdot i l'altra l'estava adobant de la ruïna en què havia quedat en temps del govern intrús, que l'havia tingut segregada. Feta la consulta al Capità General, comte de Montemar, van haver de retirar-li els oficials allotjats en les dues cases.(28)

Els forners de la vila que l'any 1724 van obtenir l'exclusiva de vendre pa blanc es queixaven als regidors que els forners dels militars, que únicament podien pastar pa de munició (és a dir, de menys qualitat), amb l'excusa que era per als oficials, també en fabricaven de blanc i el venien a més baix preu.(29) Els arrendataris de la taverna també informaven els regidors que havia arribat al seu coneixement que un sergent de Granaders entrava cada tres dies cinc bots de vi a la seva habitació, situada en el quarter de la Magdalena (devia ser al portal de Santa Magdalena), i no semblava possible que una família sola pogués gastar tant de vi. Sospitaven que el revenia

a la taverna del Capdamunt de la Vila, com ja havia passat altres vegades, i això perjudicava els arrendataris, que havien de pagar deu sous per cada càrrega de vi que entraven. En els dos casos, els afectats demanaven als regidors que intercedissin davant el governador militar, perquè posés remei a aquests abusos.(30)

Els problemes que hi havia a Berga amb els allotjaments dels oficials devien ser a tot arreu on hi havia guarnició i, per tractar d'evitar-los, el setembre de 1724 es va publicar una reial ordre perquè el Capità General informés el rei de com estaven els quarters de cada lloc, tant d'Infanteria com de Cavalleria i Dragons, i què costaria ampliar-los o fer-ne de nous per tal que tota la tropa estigués junta. Tenim els pressupostos que van presentar diferents operaris de Berga al governador militar

Detall de l'oli *Batalla d'Almansa*, obra dels pintors italians Bonaventura Ligli i Filippo Palotta, el primer pintor i el segon topògraf, que va ser realitzat l'any 1707 per encàrrec de Felip V. L'oli, de grans proporcions (1,63 x 3,90 m) es conserva al Museu del Prado i mostra fins a quin punt eren espectaculars els enfrontaments entre els exèrcits als temps moderns. ARXIU ARB

de la plaça, Guillermo del Verme y Acuña, per a la construcció dels nous quarters. Entre els mestres de cases, fusters i ferrers xifraven en 27.749 lliures fer el quarter d'Infanteria i en 2.686 el de Cavalleria, sense comptar que s'haurien d'expropiar les cases amb els seus horts i patis a

cinc berguedans, que valoraven en 1.590 lliures. En el pressupost feien constar que les parets tindrien un gruix de sis pams en la part inferior i que s'anirien aprimant en pujar fins a ser de només tres pams. Per aquest document també sabem que un coronel necessitava, com a mínim, quatre habitacions; un tinent coronel, tres; un capità, dues; i d'aquest grau en avall, només una.

Un aspecte fonamental de la qüestió era com s'havia de finançar l'obra, i el governador demanava als regidors de Berga amb quina quantitat hi podrien contribuir. Després d'alguns estira i arronsa, l'Ajuntament es va comprometre a pagar-ne una tercera part, tot i que hauria de demanar censals, si el rei els ho autoritzava, per reunir els diners. Després de molt enrenou, mai no es va portar a terme la

construcció d'aquests projectats quaters.(31)

A finals de maig de 1725, el Capità General, marquès de Risbourg, comunicava al governador militar de Berga que el dia 19 d'aquell mes s'havia signat finalment la pau entre el rei d'Espanya i l'emperador d'Àustria (el pretendent Carles III). També li deia: «*Dispondra V.S. que en esa plaza se hagan las demostraciones de regosijo que corresponden a tan gustoso y pausable successo con triplicada y real salva [...]*». Rebuda la carta, el governador va cridar els regidors i van acordar avisar el rector i els jurats de la Comunitat, el pare Guardià de Sant Francesc i el pare Comenador del convent de Sant Joan, perquè cantessin en les seves respectives esglésies un «Te Deum» d'acció de gràcies per una nova tan favorable al país, i van convidar els prohoms de la vila perquè assistissin a les set de la tarda a la funció que es faria a la parròquia, mentre l'artilleria del castell dispararia les salves d'ordenança. Els regidors van manar fer un pregó per comunicar-ho a tota la vila i van acordar que, durant tres dies seguits, en tocar-se la primera Ave Maria del vespre, farien lluminàries en demostració de l'alegria que sentien per tan venturosa pau.(32)

Vista actual d'un pany de muralla del castell de Berga. ARXIU ARB

Peraquella època—no consta la data—, havia caigut un fragment de la muralla de la vila de la pujada del carrer de Pinsania i, per arreglar-la bé calia escapçar un tros d'una roca situada en aquell indret. Per facilitar la tasca, els regidors de Berga van demanar al governador militar que els donés pólvora de la que es guardava en el magatzem del castell per barrinar la roca, ja que convenia a tots que la muralla estigués ben conservada. Òbviament, l'Ajuntament es faria càrrec de totes les despeses de l'obra.(33)

A la primavera de l'any 1730 va arribar a Berga un batalló de Castella, i els seus oficials es van queixar al Capità General que els havien allotjat en les cases més pobres de la vila. Consultats els regidors, contesten que aquests oficials ocupen les mateixes cases que ocupaven els dels regiments de Nàpols, Messina i Zamora, que havien marxat, i que havien estat triades per l'Ajudant de la plaça i un regidor conjuntament. Reconeixien que hi havia cases millors, però eren les habitades per cavallers, gaudins i regidors,

persones que tenien el privilegi de no haver d'allotjar, si no era amb ordre expressa del Capità General. Encara més, el comandant d'aquell batalló, Pedro de la Peña, també es queixava que el pa de munició que els donaven era massa petit, que havien de pagar el bacallà més car que a Cardona i demanava als regidors que els fessin rebaixa en el preu de la carn. Els regidors li van contestar que el pa es feia segons l'escandall adequat i controlat pel mostassaf, que ningú els havia dit que se'ls havia de fer descompte en la carn i que el bacallà de Berga potser era més car que a Cardona perquè el d'aquí segurament era de millor qualitat.(34)

El febrer de 1742, els regidors de Berga es queixaven al Comptador General que els arbitris que els imposaven per raó de les tavernes eren exagerats, ja que s'havien calculat com quan el castell i la vila estaven plens de soldats i es consumia molt vi, però, des de feia força mesos, només quedaven un sergent i quinze soldats al castell, i els emoluments rendien una tercera part del que ho feien abans. La súplica va fer efecte i els van rebaixar a un terç aquest arbitri. Relacionat amb el mateix tema trobem un altre document, sense data, però que deu correspondre a la mateixa

època, en el que els regidors de Berga informaven a S. E. que els costava poder pagar els arbitris del cadastre per la forta reducció de la guarnició i li demanaven que, en cas que s'haguessin de portar més tropes al Principat de Catalunya, es recordés d'enviar-ne alguna part a Berga, per tal que els emoluments tornessin als preus que tenien abans.(35)

Havent mort el rei Felip el 9 de juliol de 1746 i havent començat a regnar el seu fill Ferran VI, a primers de setembre es va rebre a Berga una ordre del Capità General que deia que s'havien d'executar les cerimònies acostumades en semblants ocasions i, per tant, les nits dels dies 8, 9 i 10 d'aquell mes s'havien de fer tres salves d'artilleria i fuselleria, posant-se la tropa sobre les armes i deixant el dol en aquells tres dies, per reprendre'l el dia 11.(36)

Per una nota en el *Llibre d'Actes* sabem que el gener de 1751 Josep Casasses, un escultor de Berga, tenia una casa amb un hort al carrer de les Canals i, en construir-se un nou camí per pujar al castell, li van aixafar l'hort. Llavors demanava als regidors que, en contrapartida, li permetessin apropiat-se del terreny que ocupava el camí antic.(37)

El setembre de l'any següent, Martí de Boatella, el Regidor Major de Berga, comentava amb els seus companys que com que a Berga sempre hi havia tropa de guarnició i els veïns «*se hallan muy cargados y padecen varias impertinencias y gastos por ocasion del Alojamiento que se debe dar a la tropa*», els proposa acollir-se a la facultat que havia donat S. Majestat, segons la qual els pobles que formessin una «Junta de Pavellones», podien estalviar-se els allotjaments donant a la tropa els diners necessaris per llogar una casa on estar-se. A tots els va semblar bé la proposta, i van acordar que un regidor anés a Barcelona a demanar el corresponent permís.(38)

Diego Alsina, un prevere berguedà llicenciat en Teologia, el gener de 1757 demanava a l'Ajuntament que li fes un certificat de mèrits, segurament per optar a alguna plaça. Entre els mèrits que hi fa constar s'hi troba que el mossèn tenia molta devo-

ció a la Mare de Déu, que practicava especialment en l'església del Sant Crist del castell amb la tropa i soldats que s'hi trobaven de guarnició.(39)

Antoni Bergafeta era el Regidor Major de Berga el juliol de 1760, i comunicava als seus companys que el Governador Militar l'havia informat que calia reparar el quarter de Santa Magdalena perquè hi pogués habitar el primer batalló del regiment de Brussel·les, que aviat arribaria a la vila, i que l'Ajuntament busqués lloc per allotjar dues companyies més del mateix regiment, perquè no cabien en els quarters del castell i de Santa Magdalena. Van acordar llogar dues cases i fer-hi les obres necessàries per allotjar-les. Possiblement aquestes cases estiguessin situades vora el portal de Sallagossa, ja que, en una anotació de l'any 1763, els regidors autoritzaven Francesc Anglerilla a disposar d'un pati vora la muralla, però respectant la línia del quarter de soldats que hi havia vora aquella porta.(40)

Sortosament, les dècades centrals del segle XVIII van ser de molta tranquil·litat en el nostre país, i en els Acords del Consell de Berga no s'hi troben més referències al castell, que quasi devia quedar en desús. I hem d'arribar als anys 1786 i 1787 perquè s'hi torni a parlar d'unitats militars, que es dedicaven a la persecució de contrabandistes i malfactors i que, quan eren a Berga, s'allotjaven en el quarter de Santa Magdalena. No va ser fins als últims anys d'aquell segle que, com a conseqüència de la Guerra Gran, les autoritats militars van planejar l'arranjament i engrandiment del castell de Berga, tema que s'explica en un altre article d'aquest dossier.(41)

Ruïnes de castell en una fotografia de principis del segle XX. ARXIU ARB

- (5) El 22 de juny de 1713 es va firmar a l'Hospitalet de Llobregat un acord conegut com a Conveni de l'Hospitalet. El van signar el comte de Königsegg, en representació del lloctinent Starhemberg, cap de les forces austríacistes, i el marquès de Ceva Grimaldi, per delegació del duc de Populi, cap de l'exèrcit filipista. Aquest acord era per confirmar el tractat d'Utrecht, segons el qual les tropes de Carles III evacuarien Catalunya i lliurarien la ciutat de Tarragona a l'exèrcit espanyol.
- (6) Arxiu Comarcal de Berga, capsa 617, foli 44.
- (7) En el *Llibre d'Òbits* d'aquella època, hi consta l'enterrament de diferents militars i, en aquell mes, el de tres berguedans que van ser morts: Joan Auger, sabater; Josep Saurí, corder; i Josep Puig, mestre de cases. (Arxiu Diocesà de Solsona, parròquia de Berga, *Llibre d'Òbits* 1708-1745.)
- (8) Arxiu Comarcal de Berga, capsa 618, folis 74 i 75.
- (9) Id., capsa 617, foli 62.
- (10) Arxiu Comarcal de Berga, capsa 617, foli 60. Segons una nota de l'any 1723, un dobló equivalia a 5 ll. 12 s.
- (11) Id., capsa 617, foli 46.
- (12) Id., capsa 617, foli 82.
- (13) Id., capsa 617, foli 38.
- (14) Entre els grups armats estesos per Catalunya que van plantar cara a l'exèrcit i a les autoritats borbòniques, cal esmentar: el de Carrasclat, en Pau Sabater i Magrinyà, al camp

- de Tarragona; el d'en Bernic a la Garrotxa; el de Brinet a Martorell; el del fill d'en Macià Bac de Roda, al Bages i a la Selva; el de Clavaguera a la Noguera; el d'en Torres al Ripollès i al nord del Berguedà; el d'en Mallorca que es movia per la comarca berguedana o el grup de Manel Grau de Lluçà que, amb els seus tres fills i a l'edat de 57 anys, va encapçalar una partida d'uns centenars d'homes, entre molts d'altres. Muñoz González, Antonio; i Catà i Tur, Josep. *Repressió borbònica i resistència catalana (1714-1736)*, Muñoz Catà Editors, Barcelona, 2005, p. 228 i 229.
- (15) Archivo General de Simancas, G-M II. 1819.
- (16) Colección General de Documentos. Sección A, grupo VII, subgrupo I. Provincia de Barcelona. Núm. 2504. *Relación de las villas, castillos y puntos principales de la Vegueria de Manresa. Año 1715 (en francés) (3-2-9-8)*. s.
- (17) Muñoz González, Antonio; i Catà i Tur, Josep. *Repressió borbònica i resistència catalana (1714-1736)*. Muñoz Catà editors, Barcelona, 2005, p. 297-298: annex 4. Document conservat a l'Archivo General de Simancas, G-M 11. 1610.
- (18) Conservat a l'Arxiu Comarcal de Berga en una caixa de documents procedents del Museu de Berga.
- (19) Id., capsa 617, folis 117 i 135.
- (20) Els emoluments eren el privilegi que tenien alguns pobles catalans, segons el qual podien arrendar en subhasta pública, generalment per períodes d'un any, els serveis bàsics de la comunitat, com la venda de pa, vi, carn, oli, sal, passatges, etc. Les persones a les quals s'adjudicaven aquests arrendaments els tenien en exclusiva, però havien de pagar una quantitat de diners a la universitat

- que servien per satisfer totes o part de les despeses comunals.
- (21) Arxiu Comarcal de Berga, capsa 617, folis 287 i 288.
- (22) Id., capsa 617, folis 305 i 306.
- (23) Id., capsa 617, foli 268.
- (24) Id., capsa 617, foli 254.
- (25) Arxiu Comarcal de Berga, capsa 617, foli 301.
- (26) Id., capsa 617, folis 290 i 291.
- (27) Amb aquest nom es coneixia Francisco Pio de Saboya, marquès de Castel-Rodrigo, un general italià que l'any 1719 va ser nomenat Capità General de Catalunya.
- (28) Arxiu Comarcal de Berga, capsa 617, foli 292.
- (29) Id., capsa 617, foli 334.
- (30) Id., capsa 618, foli 7.
- (31) Arxiu Comarcal de Berga, capsa 618, folis 26, 27 i 34.
- (32) Id., capsa 618, foli 82.
- (33) Id., capsa 618, foli 87.
- (34) Id., capsa 618, folis 166, 167 i 194.
- (35) Arxiu Comarcal de Berga, capsa 620, folis 2 i 75.
- (36) Id., capsa 620, foli 39.
- (37) Id., capsa 631, pàg. 29.
- (38) Id., capsa 631, pàg. 56r.
- (39) Id., capsa 631, pàg. 120.
- (40) Id., capsa 631, pàgs. 184r i 228.
- (41) Agraïm a M. Dolors Santandreu la informació que ens ha proporcionat sobre el castell de Berga al segle XVIII, fruit de la seva tasca de documentació i estudi de la història de Berga i del seu coneixement de l'Arxiu Comarcal de Berga.

Notes

- (1) Arxiu Comarcal de Berga, capsa 618, foli 73.
- (2) Jacint Vilardaga, en la pàgina 107 d'*Efemérides Bergadanas*, Manresa, 1919.
- (3) Josep Busquets, en les pàgines 33-34 de *Gironella i la guerra de Successió*, Associació Cultural El Vilatà, Gironella, 1993.
- (4) Arxiu Municipal de Gironella, *Llibre del Comú*, 1703-1762, pàgines 63, 76 i 77.

**Rosa Serra Rotés,
Josep Busquets Castella
i Ramon Viladés Llorens**